

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Ministry of Education and Culture

Merkityksellinen Suomessa -toimintaohjelma

**Ohjelma vihapuheen ja rasismin estämiseksi ja
yhteiskunnallisen osallisuuden edistämiseksi**

Hallituksen pitkän aikavälin tavoitteena on, että Suomi on vuonna 2025 avoin ja kansainvälinen, kieliltään ja kulttuuriltaan rikas, hyvä maa, jossa positiivinen asenne toisiimme sekä ympäröivään maailmaan tekee Suomesta ainutlaatuisen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnistää toimintaohjelman vihapuheen ja rasismien estämiseksi ja yhteiskunnallisen osallisuuden edistämiseksi. Ohjelman rahoitus on 6 miljoonaa euroa.

Avoim yhteiskunta

Hallituksen tavoitteena on, että Suomi on vuonna 2025 avoin ja kansainvälinen, kieliltään ja kulttuuriltaan rikas, hyvä maa, jossa positiivinen asenne toisiimme sekä ympäröivään maailmaan tekee Suomesta ainutlaatuisen.

Vaikea taloudellinen tilanne, yhteiskunnan nopeaan muutokseen liittyvät epävarmuudet ja pakolaiskriisi ovat kuitenkin luoneet Suomessa ja muualla Euroopassa kasvualustaa vihamieliselle kielenkäytölle, ääriasenteille ja jyrkille vastakkainasetteluille. Vihapuhe kohdistuu erilaisiin kansalaisryhmiin, vähemmistöihin ja yksilöihin. Se horjuttaa luottamuksen ja turvallisuuden tunteen perusteita. Vihapuhe ja uhan kokeminen ovat jo johtaneet kielteiseen käyttäytymiseen maahanmuuttajia ja yleisemminkin erilaisuutta kohtaan.

Julkisen vallan tehtävänä on turvata oikeusvaltion, demokratian ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Luottamus ja kansalaisten keskinäinen kunnioitus ja niitä ylläpitävät instituutiot ovat olleet Suomen hyvinvoinnin perustekijöitä. Vihapuhe ja rasismi merkitsevät, että tietyt ihmisryhmät joutuvat elämään ilmapiirissä, jossa avoimesti kiistetään ryhmän jäsenten asema tasavertaisina yhteisön jäseninä. Jokaiselle taattava ihmisarvoinen elämä edellyttää, ettei kenenkään tarvitse kohdata väkivaltaa, uhkaa tai vihamielisyyttä.

Suomeen on lyhyellä aikavälillä tullut suuri määrä maahanmuuttajia. Useimmilla suomalaisilla on vain vähän kokemusta vuorovaikutuksesta maahanmuuttajien kanssa. Vihapuheiden ja rasistisen käytöksen taustalla voi olla myös epäoikeudenmukaisuuden, ulkopuolisuuden, merkityksettömyyden ja joskus kiusaamisen kokemuksia ja tunteita. Sen vuoksi on tärkeää lisätä osallistumista ja vuorovaikutusta, vahvistaa tietopohjaa ja kykyä asettua toisen asemaan. Vihapuheeseen ja rasismiin on puututtava sekä nopeasti vaikuttavin toimin että toimin, joilla vaikutetaan ennaltaehkäisevästi kielteisten ilmiöiden syntyyn.

Suomessa on tutkittu rasismia ja erilaisia kansanryhmiä, uskontoja tai vakaumusta vastaan kohdistunutta vihapuhetta erityisesti oikeudellisesta näkökulmasta. Huomion kohteina ovat olleet muiden muassa vihapuheen ja sanavapauden suhde, vihapuheen kriminalisoinnin perusteet, tietoverkkojen sääntelyn kysymykset ja vihapuheen ilmenemisaikat.

Oikeusministeriö julkaisi maaliskuussa 2016 selvityksen eri vähemmistöryhmiin kohdistuvasta vihapuheesta. Selvityksen mukaan toimenpiteiden häirinnän ja vihapuheen ennaltaehkäisemiseksi ja puuttumiseksi tulee näkyä kansalaisten tasolla ja arjen toiminnassa. Tämä vaatii kansalaisten aktiivisuuden ja tietoisuuden lisäämistä ja rohkeutta puuttua asiaan esimerkiksi erilaisin kampanjoin. Järjestösektorin roolin tulee olla vahva ihmisoikeuksien puolustamisen ja matalan kynnyksen palveluiden tuottamisessa.

Ihmisoikeuskasvatukseen ja yhdenvertaisuussuunnitteluun tulee panostaa eri organisaatioissa ja sen tulisi sisältyä kaikkien lasten ja nuorten parissa tehtävään työhön.

Kymmenen toimenpidettä

1. Läpi harmaan hallinnon. Otamme vihapuheen ja rasismien vastustamisen sekä monikulttuurisuuden, osallisuuden ja yhdenvertaisuuden vahvistamisen läpäisyperiaatteella huomioon opetus- ja kulttuuriministeriön toimialojen virastojen, laitosten ja muiden organisaatioiden ohjauksessa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön toimialoilla tehtävällä työllä on kauaskantoisia vaikutuksia ihmisten hyvinvointiin ja menestymiseen. Hallinnonalan toiminta on lähellä kansalaisten arkea. Ministeriön toiminta tavoittaa kaikki Suomessa asuvat lapset ja nuoret. Koulutus-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikalla luodaan perustaa yhteiskunnalliselle yhteenkuuluvuudelle, luottamukselle, kansalaisten keskinäiselle kunnioitukselle, avoimuudelle ja monikulttuurisuudelle.

Hallinnonalamme toimijat ovat jo aktiivisia monikulttuurisuuden, osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistäjiä ja ne osallistuvat myös vihapuheen ja rasismien vastustamiseen. Ohjaamme hallinnonalaamme löytämään myös uusia ja laajalti hyödynnettävissä olevia toimintamalleja.

Parannamme kansalaisten monilukutaitoa. Edistämme esimerkiksi pienten lasten kielellistä kehittymistä käynnistämällä varhaiskasvatusikäisille lapsille ja heidän perheilleen suunnatun monilukutaito-ohjelman. Ohjelmalla vahvistetaan varhaiskasvatuksen sekä kirjasto- ja kulttuurialan toimijoiden rakenteita ja toimintakulttuuria monilukutaitojen oppimista tukeviksi. Erityisinä kohderyhminä ovat monilukutaidon herättelyn ja kielellisen tietoisuuden osalta tukea tarvitsevat lapset sekä maahanmuuttajataustaiset lapset. Toimenpiteissä painottuu myös perheiden kanssa tehtävä yhteistyö. Ohjelma toteutetaan vuosina 2016–2018. Edistämme myös nuorille ja kasvattajille suunnattujen mediakasvatustusaineistojen luomista.

2. Rahalla rasismia vastaan. Täydennämme opetus- ja kulttuuriministeriön harkinnanvaraisten valtionavustushankkeiden ja ESR-toimenpidekokonaisuuksien valintakriteereitä.

Nostamme monikulttuurisuuden, yhteisöllisyyden ja osallisuuden edistämisen valintakriteeriksi valtionavustushankkeissa ja seuraavissa opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnointien ESR-toimenpidekokonaisuuksien hankehauissa.

Jo käynnissä olevien valtionavustus- ja ESR-hankkeiden levityksen sekä seminaarien yhteydessä otetaan huomioon hankkeen teemaan sopivalla tavalla monikulttuurisuus, yhteisöllisyys ja osallisuus.

3. Kirjastossa kohdataan. Vahvistamme yleisten kirjastojen toimintaa aktiivisen kansalaisuuden ja demokratian edistäjinä.

Yleiset kirjastot edistävät toiminnallaan luottamusta ja hyvinvointia sekä ihmisten omaehtoista osallistumista yhteiskunnalliseen elämään. Yleinen kirjasto on kaikille avoin ja kaikkien saavutettavissa oleva tiedon olohuone, työ- ja oppimisympäristö sekä yhteisöllinen kohtaamispaikka. Kirjastojen tarjoamat aineistot ovat monikielisiä, monipuolisia ja luotettavia.

Kohdennamme yleisten kirjastojen paikallisia ja alueellisia kehittämisavustuksia kirjastojen monikulttuurisuutta edistävään työhön. Tavoitteena on vahvistaa erilaisuuden kunnioittamista ja kulttuurienvälistä vuoropuhelua.

4. Aikuisen ABC. Kehitämme lasten ja nuorten parissa työskentelevän opetushenkilöstön ja muiden ammattilaisten koulutusta.

Rahoitamme lasten ja nuorten parissa työskenteleville koulutusta, joka antaa uutta osaamista monikulttuurisessa työympäristössä toimimiseen. Opetushenkilöstöä ja muita ammattilaisia valmennetaan käymään hankalia keskusteluja muun muassa vihapuheeseen, rasistiseen käytökseen ja radikalisoitumisen signaaleihin liittyen. Koulutuksella varmistetaan, että lasten ja nuorten parissa työskentelevillä on valmiudet toimia työssään siten, että demokraattiset arvot, tietoisuus ihmisoikeuksista ja osallisuuden tunne lapsilla ja nuorilla vahvistuvat. Järjestämme tilaisuuksia, joissa esitellään kansainvälisiä ja kansallisia hyviä malleja ja metodeja edellä mainittujen tavoitteiden toteuttamiseksi ja annetaan oppilaitoksiin konkreettisia työkaluja. Monilukutaito, mediakriittisyys ja kriittinen ajattelu ovat muita koulutuksen teemoja. Painotukset otetaan huomioon Opettajankoulutusfoorumin valmistelemassa opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen kehittämisohjelmassa.

Korkeakoulut toimeenpanevat ”Demokratia ja ihmisoikeudet. Tavoitteet ja sisällöt opettajankoulutuksessa” -suositukset demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksesta yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opettajankoulutuksessa. Korkeakoulut uudistavat opettajankoulutuksen opetussuunnitelmia, varmistavat valtakunnallisen yhdenvertaisuuden toteutumista ja kehittävät opettajankoulutuksen toimintakulttuuria. Opettajankoulutusyksiköt tiivistävät yhteistyötä ihmisoikeusasiantuntijoiden kanssa.

5. Voimaa vertaisverkosta. Haastamme nuoriso-, opiskelija- ja varhaisnuorisojärjestöjä ja muita nuorten omia organisaatioita monikulttuuristen, yhteisöllisten ja tasapuolisten osallistumismahdollisuuksien luomiseen.

Kutsumme nuoriso-, opiskelija- ja varhaisnuorisojärjestöjä ja muita organisaatioita ideoimaan ja toteuttamaan opiskelijalähtöisiä keinoja lisätä erilaisten opiskelijoiden kohtaamista ja yhdessä tekemistä. Tavoitteena on vahvistaa opiskelijoiden omaa aktiivista toimintaa monikulttuurisen oppimisympäristön luomiseksi sekä vahvistaa valtakunnallista toimintaa ja järjestöjen laajaa yhteistyötä.

6. Nuorissa on tulevaisuus. Vahvistamme nuorisoalan toimijoiden osaamista ihmisoikeuksien ja yhdenvertaisuuden edistämisessä sekä vihapuheen torjunnassa.

Jatkamme nuorisoalan toimijoiden osaamisen vahvistamista ihmisoikeuksien ja yhdenvertaisuuden edistämisessä sekä vihapuheen torjunnassa. Toimintaa syvennetään ja laajennetaan kunnallisille nuorisotyön toimijoille suunnatun koulutushankkeen tulosten pohjalta. Tavoitteena on, että jokainen nuorten kanssa työskentelevä tietää, miten rasismia ja vihapuhetta ehkäistään ja miten niihin puututaan. Työskentelemme sen edistämiseksi, että ihmisoikeudet ja syrjinnän vastustaminen sisällytetään nuorisoalan koulutusohjelmiin kaikilla koulutustasoilla.

7. Vapaaksi vihapuheesta. Avaamme kuntien nuorisotoimille suunnatun erityisavustushaun, jonka tavoitteena on ennaltaehkäistä vihapuhetta ja edistää yhdenvertaisuutta.

Avaamme kuntien nuorisotoimille suunnatun erityisavustushaun, jonka tavoitteena on ennaltaehkäistä vihapuhetta ja edistää yhdenvertaisuutta. Avustettavat hankkeet kohdistuvat kaikkiin nuoriin. Avustuksissa painotetaan eri ryhmiin kuuluvien nuorten välistä ohjattua vuorovaikutusta ja yhteisöllistä toimintaa nuorisotyön menetelmin. Hankkeet voivat sisältää tapahtumia, koulutusta sekä materiaalien tuottamista ja levittämistä tai niissä voidaan järjestää eri alkuperää olevien nuorten yhteistä vapaa-ajantoimintaa.

8. Punainen kortti rasismille! Tuemme hankkeen laajentamista jalkapallossa ja muissa joukkuelajeissa sekä liikunta-alan yhdenvertaisuustyön kehittämistä.

Tuemme Punainen kortti rasismille -hankkeen laajentamista jalkapallossa ja muissa joukkuelajeissa ja sisällytämme sen osaksi hallitusohjelman Liikkuva koulu -kärkihanketta. Hankkeen toteuttajana ovat Jalkapallon pelaajayhdistys, Fimu ry, Walter ry, Likes ja lajiliittot.

Jatkamme kuntien ja järjestöjen yhdenvertaisuutta edistävien hankkeiden tukemista liikunnan alalla, kuten liikuntajärjestöjen yhdenvertaisuustyön laajentamista toiminnallisen yhdenvertaisuuden suunnitteluun, kehittämiseen ja toteuttamiseen.

9. Puhutaan toisillemme! Käynnistämme valtionavustushaun uskontojen vuoropuhelun edistämiseksi.

Uskonnollisiin vähemmistöihin kuuluvat joutuvat usein vihapuheen kohteeksi. Vihapuhe liittyy esimerkiksi leimaaviin yleistyksiin tiettyyn uskonnolliseen ryhmään kuuluvista.

Yksi keskeisistä keinoista torjua uskonnollisten ryhmien jäseniin kohdistuvaa vihapuhetta on uskontojen vuoropuhelu. Tuemme valtionavustuksilla toimintaa, joka lisää uskontojen vuoropuhelua.

10. Yhdessä kohti tulevaa. Käynnistämme ”Merkityksellinen Suomessa” -haasteen.

Käynnistämme Merkityksellinen Suomessa -haasteen. Sen tavoitteena on yhteisen tekemisen ja harrastamisen avulla lisätä kanssakäymistä, keskinäistä tutustumista ja vuorovaikutusta kantaväestön ja maahanmuuttajien, muiden vähemmistöjen ja erityisryhmien välillä. Haasteprojekteja, joissa tehdään ja innostutaan yhdessä uusista asioista, tuodaan esille säännöllisesti. Tavoitteena on, että haaste näkyy ja kuuluu laajasti mediassa ja verkossa.

1

Otamme vihapuheen ja rasismien vastustamisen sekä monikulttuurisuuden, osallisuuden ja yhdenvertaisuuden vahvistamisen läpäisyperiaatteella huomioon opetus- ja kulttuuriministeriön toimialojen virastojen, laitosten ja muiden organisaatioiden ohjauksessa.

2

Sisällytämme opetus- ja kulttuuriministeriön harkinnanvaraisiin valtionavustushankkeisiin ja ESR-toimenpidekokonaisuuksien valintakriteereihin läpäisyperiaatteella monikulttuurisuuden, yhteisöllisyyden ja osallisuuden edistämisen.

3

Vahvistamme yleisten kirjastojen toimintaa aktiivisen kansalaisuuden, monikulttuurisuuden ja demokratian edistäjänä.

4

Kehitämme lasten ja nuorten parissa työskentelevän opetushenkilöstön ja muiden ammattilaisten koulutusta.

5

Haastamme nuoriso-, opiskelija- ja varhaisnuorisjärjestöjä ja muita nuorten omia organisaatioita monikulttuuristen, yhteisöllisten ja tasapuolisten osallistumismahdollisuuksien luomiseen.

6

Vahvistamme nuorisoalan toimijoiden osaamista ihmisoikeuksien ja yhdenvertaisuuden edistämisessä sekä vihapuheen torjunnassa.

7

Avaamme kuntien nuorisotoimille suunnatun erityisavustushaun, jonka tavoitteena on ennaltaehkäistä vihapuhetta ja edistää yhdenvertaisuutta.

8

Tuemme Punainen kortti rasismille -hankkeen laajentamista jalkapallossa ja muissa joukkuelajeissa sekä liikunta-alan yhdenvertaisuustyön kehittämistä.

9

Avaamme valtionavustushaun uskontojen vuoropuhelun edistämiseksi.

10

Käynnistämme ”Merkityksellinen Suomessa” -haasteen.